

Važnost cjeloživotnoga obrazovanja odgojitelja za održivi razvoj

Škugor, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

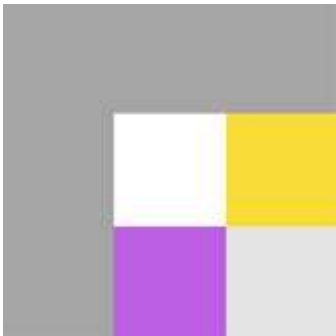
2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:616095>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-30**



Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)



SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Maja Škugor

**VAŽNOST CJELOŽIVOTNOG OBRAZOVANJA ODGOJITELJA ZA
ODRŽIVI RAZVOJ**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2023.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI
Sveučilišni diplomski studij Ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

**VAŽNOST CJELOŽIVOTNOG OBRAZOVANJA ODGOJITELJA ZA
ODRŽIVI RAZVOJ**
DIPLOMSKI RAD

Kolegij: Prirodoslovlje

Mentor: prof. dr. sc. Irella Bogut

Studentica: Maja Škugor

Matični broj: 1298/7

Osijek
rujan, 2023.

SAŽETAK

U diplomskome radu na temu „Važnost cjeloživotnog obrazovanja odgojitelja za održivi razvoj“ proučavat će se relevantna literatura te će se uočiti povezanost cjeloživotnog učenja, cjeloživotnog obrazovanja i održivog razvoja i održivog življenja. U radu se definiraju pojmovi odgojiteljskoga zvanja, cjeloživotnog obrazovanja, cjeloživotnog učenja, održivog razvoja te se osvrće na implementiranost koncepta održivog razvoja u odgojno-obrazovni rad. Cilj ovoga rada je približiti navedene pojmove široj masi, osvijestiti o važnosti održivog življenja te potaknuti, kako odgojitelje, tako i ostale stručne suradnike na cjeloživotno učenje za održivost kako bi mogli djeci od najranije dobiti bitnu motivaciju, vodilja i moderatora da izrastu u osviještene i održivom razvoju usmjerene pojedince.

Ključne riječi: cjeloživotno obrazovanje, cjeloživotno učenje, rani i predškolski odgoj i obrazovanje, odgojitelj, održivi razvoj

SUMMARY

In the work "The importance of lifelong education of educators for sustainable development", will be studied and observed the relevant literature and the connection between lifelong learning, lifelong education and sustainable development and sustainable living. The work defines the concepts of preschool teacher profession, lifelong education, lifelong learning, sustainable development, and looks at the implementation of the concept of sustainable development in educational work. The goal of this work is to bring the mentioned concepts closer to the general public, to make them aware of the importance of sustainable living, and to encourage both educators and other professional associates to lifelong learning for sustainability, so that children can receive motivation, leaders and moderators from an early age to grow up aware and sustainable. development-oriented individuals.

Keywords: lifelong education, lifelong learning, early and preschool education, educator, sustainable development

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE I UČENJE ODGOJITELJA.....	3
1.1. Odgojiteljsko zvanje – pregled kroz povijest.....	3
1.2. Cjeloživotno obrazovanje i cjeloživotno učenje.....	4
2. ODRŽIVI RAZVOJ.....	6
2.1. Što je održivi razvoj.....	6
2.2. Povijesni pregled i globalni ciljevi.....	7
3. ODGAJANJE I OBRAZOVANJE UZ ODRŽIVI RAZVOJ.....	17
3.1. Održivi razvoj kao sastavnica ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj.....	21
3.2. Važnost cjeloživotnog učenja i obrazovanja za održivi razvoj i uloga odgojitelja.....	23
4. PRIMJER DOBRE PRAKSE U HRVATSKOJ.....	26
4.1. Edukacija u Stručno – razvojnom centru Dječji vrtić „Srednjaci“, 5. generacija (2022./2023. godina).....	27
4.2. „Ekološki projekti“ – izlaganje projekata polaznika edukacije.....	39
ZAKLJUČAK.....	45
LITERATURA.....	46
PRILOZI.....	50

UVOD

Veliki problem današnjice predstavlja otpad i njegovo nepropisno zbrinjavanje te je to jedno od ključnih pitanja kada govorimo o zaštiti okoliša. Neadekvatno zbrinut i odbačen otpad predstavlja je i jedan od glavnih problema zagađenja okoliša. Planeta Zemlja, a time i cijelo čovječanstvo suočeni su sa sve češćim negativnim klimatskim promjenama, emisijom stakleničkih plinova, narušenosti prirodne ravnoteže, smanjenjem Zemljinih resursa, siromaštvom i općenitim promjenama u okolini. Potaknuti navedenim promjenama, tema održivog razvoja i održivog življenja sve je prisutnija u svim aspektima društva. Zbog sveprisutne ekološke krize, čovječanstvo je primorano ekološki se osvještavati kako bi mogli razumjeti svijet oko sebe, surađivati i na posljetku biti nositelji pozitivnih promjena u području održivosti (UNESCO, 2017).

Za unapređenje kvalitete života ključan značaj imaju cjeloživotno obrazovanje i održivi razvoj jer svaki naš postupak utječe na Zemlju, a kroz cjeloživotno obrazovanje za održivi razvoj možemo stvoriti generacije koje će preuzimati odgovornost za svoje postupke, živjeti održivo i postići visoku razinu kvalitete života kako za sebe, tako i za buduće generacije. Za održivo življenje nije dovoljno samo poznavati činjenice o održivom razvoju, već je potrebno mijenjati stavove i vrijednosti te odnos i stav prema okolišu koji će utjecati na njegova ponašanja u budućnosti (Borić, Jindra i Škugor, 2008).

Kako bi smanjili navedene negativne promjene i učinke, nužno je educirati se još od najranije dobi. Prvi korak u stvaranju takvih vrijednosti upravo su ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, odnosno dječji vrtići u kojima djeca borave od svoje najranije dobi i usvajaju prve spoznaje, sposobnosti, znanja i vrijednosti pa ih je već tu potrebno osvještavati o procesima održivoga razvoja kako bi imali snažne temelje u kasnijem obrazovanju. Da bi takva odgojno - obrazovna praksa bila što kvalitetnija, a rad s djecom za održivi razvoj bio primjeren i njima pristupačan, potrebno je odgojitelje educirati. Odgojitelj sam treba težiti neprestanom unapređivanju vlastitoga znanja, vještina i kompetencija kako bi bio spreman što kvalitetnije odgovoriti na individualne potrebe i mogućnosti svakoga djeteta (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovane, 2014).

Kroz odgoj za održivi razvoj djeca će odrastati usvajajući dobre navike i temeljne životne vrijednosti koje će im kasnije biti čvrst temelj za izgradnju sebe kao odgovornog pojedinca. Osim što će djeca iskustveno učiti, odgojitelji, ali i drugi educirani odrasli u njegovu okruženju bit će djetetovi modeli na koje će se ugledati pa je od iznimne važnosti imati razvijenu ekološku svijest te posjedovati znanja i vještine za odgovorno ponašanje prema ljudima, prirodi i njezinim dobrima. Kada djeca postanu osviještena i upoznata s problemima koji obuzimaju okoliš, moći će ih prepoznati te osmisliti i provoditi pozitivne promjene u svojoj, ali i široj zajednici (Bogut i sur., 2021).

U ovome diplomskome radu proučavat će se relevantna literatura za navedenu temu, teorijski će se objašnjavati i razrađivati temeljni pojmovi te će se nastojati približiti važnost cjeloživotnog obrazovanja za održivi razvoj te kakvu ulogu ono ima u profesionalnom razvoju svakog odgojitelja. Uz teorijsku razradu, proučit će se zastupljenost programa održivog razvoja u kurikulumu za dječje vrtiće te navesti primjer dobre prakse u edukaciji odgojitelja za održivost.

1. CJELOŽIVOTNO OBRAZOVANJE I UČENJE ODGOJITELJA

U suvremenome društvu koje je neprestano sklono napretku i promjenama, cjeloživotno obrazovanje i cjeloživotno učenje postale su neizostavne komponente čovjekova života jer je upravo znanje moć i onaj glavni pokretač promjena i razvoja u društvu. S obzirom na te neprestane promjene u društvu, pojedinac kao profesionalni praktičar svoje struke treba slijediti promjene koje se odnose na njegovo zvanje. Odgojitelji kao praktičari odgojno – obrazovne prakse trebaju biti u korak s vremenom tako što će se prilagođavati novinama i neprestano unaprjeđivati i stjecati nova znanja, kompetencije i vještine u provođenju odgojno obrazovnog procesa (Mendeš, 2018). Odgojitelj je važna komponenta formiranja vrijednosti koje će pojedinac posjedovati, voditelj je i organizator odgoja i obrazovanja koji svojim vještinama u raznim područjima utječe na sveukupni razvoj djeteta pa je s toga, cjeloživotno obrazovanje pravo, odgovornost i obaveza svakog odgojitelja (Bognar i Matijević, 2002).

1.1. Odgojiteljsko zvanje – pregled kroz povijest

Odgojiteljska profesija nije oduvijek bila onakva kakvom je danas poznajemo. Iako u današnjem vremenu odgojiteljsko zanimanje još uvijek nije dovoljno cijenjeno i prepoznato, možemo uočiti da se situacija i pogledi ipak mijenjaju. Iz relevantne literature i povijesnog pregleda može se zaključiti da je tijekom druge polovice 19. stoljeća, kao odgovor na povećanje zapošljavanja žena izvan svojih domova, a time i potrebom za čuvanjem, zaštitom i skrbi djece izvan doma i obitelji, dolazi do osnivanja prvih predškolskih ustanova u Hrvatskoj. Prve predškolske ustanove u tom razdoblju poznatije su pod nazivom „zabavišta“ te su se razvile prema uzoru na već ranije osnovana i uhodana zabavišta izvan naših granica koja su se razvijala prema pedagoškim načelima Friedricha Fröbela. Na odgojitelje, odnosno odgojiteljice jer je u tome razdoblju ovo zanimanje bilo namijenjeno ženama, gleda se kao na „zabavišne učiteljice“ ili „zabavilje“ za čije je odgojiteljsko zanimanje bilo dovoljno završiti tek jednogodišnji tečaj. Po završetku Prvog svjetskog rata otvaraju se dječja skloništa ili „obdaništa“ u kojima se uspostavljaju suvremeniji pristupi rada s malom djecom kroz slobodnu igru, slobodno likovno

izražavanje, pokret, didaktiku i sl., a 1949. godine donesena je Uredba o školama za odgojitelje predškolske djece s ciljem izobrazbe odgojitelja da mogu raditi u ustanovama gdje se provodi predškolski odgoj i obrazovanje. S ovom Uredbom prelazi se s jednogodišnjeg tečaja na obrazovanje odgojitelja u odgojiteljskim školama u trajanju od četiri godine. Predškolski odgoj je kroz škole za odgojitelje podignut na ozbiljniju razinu, do statusa više škole, a godine 1968. sustav višeg obrazovanja još je realizirajući otvarajući katedre za predškolski odgoj na pedagoškim akademijama sa studijem u trajanju od dvije godine. Tek u akademskoj godini 2002./2003. studij pedagoškog odgoja postaje trogodišnji (Mendeš, 2018).

1.2. Cjeloživotno obrazovanje i cjeloživotno učenje

Cjeloživotno učenje i cjeloživotno obrazovanje u praksi se često smatra istoznačnicama, no važno je odmah u početku naglasiti da ova dva koncepta nemaju isto značenje. Cjeloživotno obrazovanje (engl. *lifelong education*) odnosi se na cjeloživotni proces organiziranog učenja u kojega ubrajamo obvezno školovanje i formalno obrazovanje dok je cjeloživotno učenje (engl. *lifelong learning*) sveukupna aktivnost učenja tijekom cijeloga života (Žiga, 2003).

Prema Perin (2008), cjeloživotno učenje rezultat je kontinuirane nadogradnje i nadopunjavanje znanja koje se steklo za vrijeme školovanja sa svrhom stjecanja novih, modernijih znanja i vještina kako bi se nadogradilo prethodno, postojeće znanje. Žiga (2003) navodi da je cjeloživotno učenje aktivnost tijekom cijeloga života koja ima za cilj unaprijediti vještine, znanja i kompetencija unutar osobne perspektive te obuhvaća sva životna razdoblja koja se ostvaruju formalno, neformalno i informalno. Formalno obrazovanje podrazumijeva samo školovanje koje je organizirani oblik učenja koje završava diplomom ili certifikatom kao potvrdom stečene razine znanja. Neformalni oblik učenja također podrazumijeva organizirano učenje s ciljem obrazovanja, a tu ubrajamo razne seminare, tečajeve, konferencije i sl... Po završetku se ne izdaje diploma ili certifikat, ali se može izdati potvrda u svrhu potvrde usvojenih vještina. Informalno obrazovanje ili samoobrazovanje vrsta je namjernog učenja koje ne dobiva vanjsku

potporu, pokreće ga sam pojedinac, određuje u kojem će smjeru ono teći te sam vrednuje svoje uspjehe (Pastuović, 2008) .

S druge strane, cjeloživotno obrazovanje također je proces učenja koji traje cijeloga života, ali obuhvaća samo organizirano učenje, za razliku od cjeloživotnog učenja koje može biti nenamjerno, spontano i neorganizirano (Žiga, 2003). Cjeloživotno obrazovanje je institucionalno je organizirano, može biti formalno i neformalno, a sastavni je dio cjeloživotnog učenja. Ono je zaslužno za razvoj sposobnosti i znanja pojedinaca kako bi se prilagodili „društvu znanja“ i mogli aktivno sudjelovati u gospodarskom i društvenom životu (Pauković i Bačić, 2018). Obrazovanje kao oblik svrhovitog, kontinuiranog i dosljednog učenja je čovjeku potrebno kako bi ostao u tijeku s promjenama koje zahvaćaju znanost i društvo te se tako odražavaju i na privatni život pojedinca sa svrhom postizanja maksimalnog osobnog razvoja. Cjeloživotno obrazovanje, pošto obuhvaća šire mase, gleda se kao ključ razvoja zemalja u 21. stoljeću (Lukenda, 2017). Šutalo (2006) cjeloživotno obrazovanje dijeli na tri razine, a to su: 1) *osobni i kulturni razvoj* (odnosi se na osobni život), 2) *društveni razvoj* (smještaj pojedinca unutar zajednice) i 3) *profesionalni razvoj* (zadovoljstvo pojedinca poslom i materijalna sigurnost).

Da se zaključiti da kada govorimo o cjeloživotnom učenju, u središte se stavlja pojedinac koji je sam dužan i odgovoran za svoje procese učenja (Tuijnman i Boström, 2002) dok se cjeloživotno obrazovanje odnosi na veći broj ljudi, kolektiv, obveza je šire mase i pokazatelj je stanja društva (Rogić, 2014).

2. ODRŽIVI RAZVOJ

Resursi na našoj planeti intenzivno se iskorištavaju, nekontrolirano se povećava broj stanovnika, a time raste i količina otpada koja se proizvodi pa dolazi do sve izraženijeg nesklada stanovništva koje živi na Zemlji i prirodnih izvora resursa. Zemljini resursi ograničeni su i današnja potrošnja istih neće moći trajati vječno zbog čega je nužno organizirati život tako da kvaliteta našega života ne ometa sposobnost prirode da se samoodržava i samoobnavlja (Herceg, 2013).

2.1. Što je održivi razvoj

Održivi razvoj kao koncept pojavljuje se u 80-im godinama 20. stoljeća, a može se reći da je on skup raznih procesa promjena unutar ekonomskih, društvenih i prirodnih sustava i procesa te ga je kao takvog vrlo teško sažeti kroz strogo određenu definiciju (Slika 1.). Zbog toga, tijekom vremena definirao se na različite načine. Prvi puta pojam održivog razvoja definiran je od strane Svjetske komisije za okoliš i razvoj prema kojoj glasi da je održivi razvoj „razvoj kojim se ide u susret potrebama sadašnjosti tako da se ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje vlastite potrebe... u suštini održivi razvoj je proces promjena unutar kojega su eksploatacija resursa, usmjeravanje investicija, orijentacija tehnološkog razvoja i institucionalne promjene u harmoniji i omogućavaju korištenje sadašnjih i budućih potencijala kako bi se zadovoljile ljudske potrebe i aspiracije.“ (Herceg, 2013, str. 262.).



Slika 1. Sastavnice održivog razvoja (Info centar mogućnost, <https://icm-mogucnosti.info/ciljevi-odrzivog-razvoja/>)

Pojam održivog razvoja možemo raščlaniti na definiranje riječi *razvoj* i *održivost*. Pastuović (1999) razvoj definira kao „proces promjene jednostavnije strukture u složeniju strukturu nekog entiteta“ pa ga tako možemo povezati i s pojmom prirode, čovjeka, ali i društva jer se svaki od njih temelji upravo na razvoju. S druge strane, za održivost možemo reći da je proces upravljanja resursima koje zadovoljavaju trenutne potrebe pojedinca ili društva, bez straha da će buduće potrebe izazvati rizik, a najčešće se odnosi na ekonomski i socijalni razvoj te na brigu za okoliš.

2.2. Povijesni pregled i globalni ciljevi

Iako se pretečom koncepta održivog razvoja smatra Thomas Robert Malthus sa svojim idejama koje je objavio 1798. godine u radu „*An Essay on the Principle of Population*“, kroz povijest su se održali brojni svjetski sastanci koji su pridonijeli važnosti pojma i zauzimanja za održivi razvoj poput Stockholmske konferencije 1972., Brutlandske komisije 1987., Konferencije za Zemlju u Rijju 1992. te Svjetski sastanak o održivom razvoju Rio + 20 2012. godine (Kovačević i Mušanović, 2012). Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju koja se odvila u Rio de Janeiro 1992. godine vrlo je značajna

jer je tada prvi puta globalno prihvaćen koncept održivoga razvoja te je definirano 27 načela koja zagovaraju prava ljudi na razvoj, očuvanje okoliša i postizanje održivog razvoja u globalu. Tijekom iste konferencije usvojen je i program Agenda 21 koji sadrži akcijski plan za održivi razvoj s zaključkom da je obrazovanje vrlo važno za razvoj shvaćanja i promociju prakticiranja teme održivog razvoja. Program Agenda 21 predstavlja političku predanost zaštiti okoliša i njegovu razvoju, odlučile su ga provoditi sve zemlje koje su bile prisutne na konferenciji te je on začetnik niza drugih planova koje će imati pozitivan utjecaj na održivi razvoj (Kiss i Shelton, 2000).

U rujnu 2015. godine, radi neravnomjernog napretka u pogledu održivog razvoja u svim državama, na snagu stupa nova rezolucija UN-a - *Sedamnaest globalnih ciljeva za održivi razvoj* (Sustainable Development Goals, SDGs), odnosno poznati i kao Globalni ciljevi (Slika 2.).



Slika 2. Globalni ciljevi održivog razvoja (LORA- Laboratorij održivog razvoja, <http://lora.bioteka.hr/un-ciljevi-odrzivog-razvoja/>)

Oni čine univerzalnu vodilju i pokazatelj članicama Ujedinjenih naroda čega se trebaju pridržavati prilikom oblikovanja i kreiranja svojih programa i politika u sljedećih 15 godina, odnosno do 2030. godine. Globalni ciljevi su sljedeći:



Slika 3. Prvi cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 1) *Svijet bez siromaštva* što podrazumijeva iskorijeniti siromaštvo diljem svijeta i u svim oblicima



Slika 4. Drugi cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 2) *Svijet bez gladi* znači iskorijeniti glad, postići sigurnost hrane i poboljšanu prehranu uz promociju održive poljoprivrede



Slika 5. Treći cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

3) *Zdravlje i blagostanje* za ljude svih generacija



Slika 6. Četvrti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

4) *Kvalitetno obrazovanje* gdje se želi osigurati uključivo i kvalitetno obrazovanje te promoviranje mogućnosti cjeloživotnog učenja



Slika 7. Peti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

5) *Rodna ravnopravnost* uz osnaživanje svih žena i djevojaka



Slika 8. Šesti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 6) *Čista voda i sanitarni uvjeti* gdje se ostvaruje pristup pitkoj vodi za sve, održivo upravljanje vodama te osiguranje higijenskih uvjeta



Slika 9. Sedmi cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 7) *Pristupačna energija iz čistih izvora* po pristupačnim cijenama za sve



Slika 10. Osmi cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 8) *Dostojanstven rad i ekonomski rast* zalaže se za uključiv i održiv gospodarski rast, punu zaposlenost i dostojanstven rad za svakoga



Slika 11. Deveti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 9) *Industrija inovacije i infrastruktura* gdje se nastoji izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovirati uključivu i održivu industrijalizaciju te poticati inovativnost



Slika 12. Deseti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 10) *Smanjenje nejednakosti* unutar države i između svih država



Slika 13. Jedanaesti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 11) *Održivi gradovi i zajednice* s ciljem stvaranja gradova i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim



Slika 14. Dvanaesti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 12) *Održiva potrošnja i proizvodnja*



Slika 15. Trinaesti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 13) *Zaštita klime* zahtjeva poduzimanje hitnih akcija i intervencija u borbi protiv klimatskih promjena i njihovih posljedica



Slika 16. Četrnaesti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

14) *Očuvanje vodenog svijeta* u što se ubraja i održivo korištenje oceana, mora i morskih resursa za održiv razvoj



Slika 17. Petnaesti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

15) *Očuvanje života na zemlji* gdje je potrebno zaštititi, uspostaviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti degradaciju tla te spriječiti uništavanje biološke raznolikosti



Slika 18. Šesnaesti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 16) *Mir, pravda i snažne institucije* uz promoviranje miroljubivih i uključivih društava za održivi razvoj, osiguranje pristupa pravdi za sve i izgradnja učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama



Slika 19. Sedamnaesti cilj održivog razvoja (<https://croatianbureauofstatistics.github.io/sdg-indicators/>)

- 17) *Partnerstvom do ciljeva* nastojati ojačati načine provedbe ciljeva te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj (United Nations Development Programme, 2015).

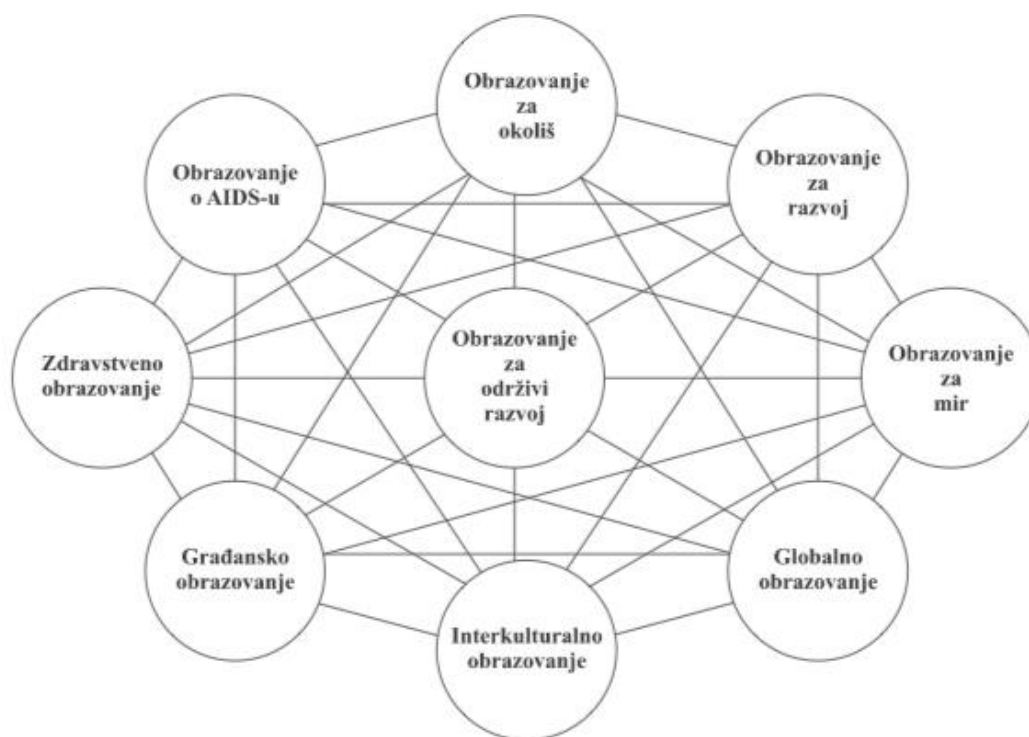
Pomoću navedenih ciljeva stvarat će se bolja budućnost za planet i ljude na njemu putem održivog razvoja, a da bi on bio ostvariv, svaka od zemalja članica mora dati svoj doprinos (Pavić – Rogošić, 2015). Ciljevi su univerzalno primjenjivi, pridonose prosperitetu, dobrom upravljanju, socijalnoj uključenosti, okolišnoj održivosti te vrlo je važno da su međusobno povezani što znači da ukoliko ostvarimo jedan cilj u određenoj mjeri pridonijet ćemo ostvarivanju i svih drugih ciljeva (Gudelj, 2019). Kako bi ciljevi bili što

uspješnije ostvareni, zemlje moraju iskoristiti sve resurse koje na trenutnoj razini razvoja zadovoljavaju, a odgovornost postizanja ciljeva će snositi vlade, privatni sektori, civilno društvo te svaki pojedinac na našoj planeti (UNESCO, 2017).

3. ODGAJANJE I OBRAZOVANJE UZ ODRŽIVI RAZVOJ

Odgoj i obrazovanje u Hrvatskoj još je uvijek poprilično tradicionalnog karaktera. Iako se situacija počinje mijenjati i sve se više počinju koristiti oblici neformalnog obrazovanja i informativnoga učenja, glavnina obrazovanja i dalje se svodi na formalno obrazovanje, odnosno školovanje (Radeka, 2017).

Temeljnim nositeljem održivog razvoja smatraju se upravo odgoj i obrazovanje pa je time održivi razvoj s njime usko povezan (Slika 20.). Čovjek od najranijeg djetinjstva usvaja vrijednosti, vještine, stavove i obrasce ponašanja od svoje okoline pa je upravo to vrijeme kada je potrebno započeti s odgojem za održivi razvoj. S obzirom da su djeca već od jasličke dobi uključena u programe odgojno – obrazovnih ustanova, važno je ostvariti uspješnu i dobru suradnju s vrtićima, školama i fakultetima kako bi odgoj za održivi razvoj mogao započeti od najranije dobi i kontinuirano se nastavljati (Uzelac i sur., 2014).



Slika 20. Povezanost obrazovanja za održivi razvoj i drugih obrazovnih koncepcija (Bogović i Čegar, 2012, 240)

Međutim, za provođenje održivog razvoja nije dovoljno samo se obrazovati jer tako stječemo samo znanja o okolišu. Uz obrazovanje, nužan je i odgoj putem kojega usvajamo i usađujemo vrijednosti na praktičan način. U današnje vrijeme već mnogo toga znamo o okolišu – koliko je ugrožen, kako ga narušavamo i ugrožavamo te da mu je potrebna pomoć i oporavak, ali su inicijative i pothvati za rješenje tih problema oskudni. S toga je vrlo važno kroz obrazovanje, ali i kroz odgoj poticati na aktiviranje i promijeniti ponašanje koje će se usmjeriti na aktivno rješavanje problema, a ne samo na usvajanje i prenošenje znanja (Buzov, 2009).

Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj prema UNESCO- u definira se kao „dinamičan koncept koji obuhvaća novu viziju odgoja i obrazovanja koja ima za cilj osposobiti ljude svih uzrasta da preuzmu odgovornost za stvaranje održive budućnosti” (UNESCO, 2002, str. 7). Da bi se održivo življenje i razmišljanje smatralo svakodnevicom, potrebno je koncept održivog razvoja implementirati u odgoj i obrazovanje kako bi se iz korijena promijenila promišljanja ljudi i njihova svijest o postupcima za bolju budućnost. S toga možemo reći da je održivom razvoju važno pristupiti holistički (UNESCO, 2012). *Obrazovanje za Globalne ciljeve održivog razvoja: Ciljevi učenja* (engl. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives) publikacija je objavljena od strane UNESCO-a 2017. godine s ciljem da se postigne svih sedamnaest ciljeva održivog razvoja i kroz nastavne planove i programe nudeći onima koji ih osmišljavaju prigodne teme i aktivnosti koje će im koristiti u odgojno – obrazovnom radu. Najvažnijom sastavnicom publikacije smatraju se ključne kompetencije koje bi učenici trebali razvijati unutar tih 17 ciljeva (UNESCO, 2017). De Haan (2010) i Rieckmann (2012) u svojim radovima iznose ključne kompetencije koje imaju doprinosa življenju i promicanju održivog razvoja, a to su: *normativna kompetencija, anticipacijska kompetencija, strateška kompetencija, kompetencija sustavnog razmišljanja, kompetencija suradnje, kompetencija samosvijesti, kompetencija kritičkog mišljenja te integrirana kompetencija za rješavanje problema*. Uz te ključne kompetencije, UN predstavlja kompetencije koje se kod pojedinca razvijaju obrazovanjem za održivi razvoj, a možemo ih podijeliti na: *učiti učiti, učiti činiti, učiti biti i učiti živjeti i zajedno raditi* (Agencija za odgoj i obrazovanje, 2011).

Prema izvješću UNESCO-a iz 2014. godine, 40% članica je uspješno integriralo odgoj i obrazovanje za održivi razvoj u svoje formalne kurikulume, a ostale članice (60%) navode

da su kroz školske projekte doprinijele obrazovanju za održivi razvoj (UNESCO, 2017). U ostvarivanju strategija učenja o održivom razvoju treba pristupiti kao participirajućem i aktivnom procesu i odmaknuti se od standardnog načina učenja i poučavanja. To bi značilo da trebamo kritički promišljati, postavljati refleksivna pitanja, predviđati pozitivnu, održivu budućnost, a putem takvog primijenjenog učenja u stvarnome životu možemo shvatiti probleme održivog razvoja i pristupiti rješavanju tog problema na inovativan i kreativan način (Tilbury, 2011).

Tablica 1. Prikaz razlika između odgoja i obrazovanja za okoliš i odgoja i obrazovanja za održivi razvoj (Andić, 2007 prema Sellin, 2003)

ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA OKOLIŠ	ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA ODRŽIVI RAZVOJ
<ul style="list-style-type: none"> ● bavi se ekološkim problemima 	<ul style="list-style-type: none"> ● bavi se na integrirani način očuvanjem/ zaštitom okoliša, djelotvornim korištenjem prirodnih dobara, održavanjem ekosistema, dobro funkcionalnim društvom i dobrom ekonomijom
<ul style="list-style-type: none"> ● ekološki problemi ovise o ljudskim aktivnostima i njihovu utjecaju na okoliš 	<ul style="list-style-type: none"> ● problem zavisi od konflikata između različitih ljudskih ciljeva – ekoloških, ekonomskih, društvenih, kulturnih
<ul style="list-style-type: none"> ● procjenjuje biorazličnost (smatra je važnom) 	<ul style="list-style-type: none"> ● smatra važnim kulturnu, društvenu, ekonomsku i biološku različitost
<ul style="list-style-type: none"> ● akcije za zaštitu okoliša 	<ul style="list-style-type: none"> ● motivacija za promjenu stila života temelji se na važnim pitanjima osobnog života
<ul style="list-style-type: none"> ● poželjan rezultat, dobar okoliš 	<ul style="list-style-type: none"> ● kvaliteta života za današnje i buduće generacije
<ul style="list-style-type: none"> ● odgovornost za okoliš 	<ul style="list-style-type: none"> ● odgovornost za ljudske uvjete i uvjete ekosistema
<ul style="list-style-type: none"> ● bavi se individualnim ponašanjem ● (ekološka etika) 	<ul style="list-style-type: none"> ● povećava akcijsku kompetenciju, uključujući kompetenciju za razvijanje moralnih kriterija i stimulira javno sudjelovanje u donošenju odluka
<ul style="list-style-type: none"> ● odgoj i obrazovanje za okoliš ima lokalni i globalni kontekst 	<ul style="list-style-type: none"> ● odgoj i obrazovanje za održivi razvoj trebalo bi se primjenjivati i zasnivati u lokalnom ekonomskom, društvenom, kulturnom i ekološkom kontekstu i zajednici, slijedeći nakon toga regionalni, nacionalni i globalni kontekst
<ul style="list-style-type: none"> ● promišlja se o njemu u nekim školskim predmetima 	<ul style="list-style-type: none"> ● integriran u sve poučavanje i učenje i u sav školski život

3.1. Održivi razvoj kao sastavnica ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj

Uz redovne programe koji se provode u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, provode se i posebni programi poput ranog učenja engleskog jezika, likovnost, sportski programi, alternativni programi (npr. Montessori ili Waldorf), dramsko-scenski, a među njima je i program odgoja za održivi razvoj koji u današnjem vremenu postaje sve češći i popularniji. Visokokvalitetni programi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja od iznimne su važnosti jer predstavljaju veliku potrebu današnjeg društva očitujući se kroz uspješnije rezultate u obrazovanju djece i predstavlja snažne temelje za kasnije cjeloživotno učenje i obrazovanje. Iako u Republici Hrvatskoj sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja nije obavezan, 2014. godine donesena je odluka o nužnosti pohađanja programa predškole, odnosno uključenosti u sustav ranog i predškolskog odgoja u godini dana prije polaska u školu (Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, 2022).

Od početaka zalaganja za provođenje programa održivog razvoja pa sve do 2007. godine može se primijetiti da teme, istraživanja i aktivnosti na temu obrazovanja za okoliš i održivost u predškolskom sustavu su vrlo malo i rijetko zastupljene, a rana dob djece zanemarena je pri povezivanju s konceptom održivog razvoja. Iako su dokumenti postojali i konferencije su se održavale na temu održivosti, primjenjivanje istih u praksi nije zamijećeno. Vjeruje se da je situacija bila takva zbog smanjenog interesa za predškolskim obrazovanjem što je dovodilo do manjka resursa za provođenje obrazovanja za održivost što je rezultiralo manjkom istraživanja u navedenom konceptu (Somerville i Williams, 2015).

Situacija se mijenja 2008. godine kada UNESCO objavljuje izvješće *Doprinos ranog i predškolskog odgoja održivom društvu* (eng. *The Contribution of Early Childhood Education to a Sustainable Society*) u kojem se stavlja naglasak na odgoju i obrazovanju za održivi razvoj u ranom i predškolskom odgoju. U izvješću se opisuju četiri polazišta na kojima bi se odgoj i obrazovanje u ranoj i predškolskoj dobi trebao temeljiti. U prvome polazištu govori se o tome kako je dijete individua sa svojim pravima koja aktivno treba sudjelovati u društvu te da je njegov doprinos važan zbog čega je važno znati kako dijete

gleda na svijet i ono što ga okružuje, a ponuđeni sadržaji trebaju biti u skladu s njegovim interesima, dobi i mogućnostima. Drugo polazište nalaže da je važno razlikovati odgoj i obrazovanje za okoliš i odgoj i obrazovanje za održivost jer održivost se ne odnosi samo na boravak u prirodi i razgovoru o okolišu, već predstavlja širu sliku gdje se dijete potiče na kritičko razmišljanje o događajima u okolišu, potiče ih se na razvoj empatije i senzibiliteta prema okolišu te se razvijaju vrijednosti koje su potrebne za socijalizaciju u društvu. Treće polazište nas podsjeća da živimo u svijetu različitosti koje trebamo naučiti poštovati i uvažavati te se s toga raznolikost smatra jednom od ključnih aspekata održivoga razvoja, dok se u četvrtom polazištu ističe važnost učenja kroz igru jer tako djeca od najranije dobi na njima prislan i zabavan način uče kritički razmišljati na kreativan i inovativan način čak i onda kada ishod nije onakav kakav smo priželjkivali, što je odlika života u okvirima održivosti (Pramling Samuelsson i Kaga, 2008).

Govoreći o uključenosti odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u planove i programe školovanja, važno je osvrnuti se i na predškolski sustav u Hrvatskoj. U Nacionalnom okvirnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje iz 2011. godine izdvojene su vrijednosti koje je potrebno poticati i njegovati poput: „dostojanstvo ljudske osobe, sloboda, pravednost, domoljublje, društvena jednakost, solidarnost, dijalog i snošljivost, rad, poštenje, mir, zdravlje, očuvanje prirode i čovjekova okoliša te ostale demokratske vrijednosti...“ (Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje 2011, str. 22) dok se u Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) one sažimaju u: identitet, znanje, humanizam i tolerancija, autonomija i kreativnost i odgovornost. Navedene vrijednosti poveznica su globalnih procesa i hrvatskog društvenog i kulturnog identiteta, a sve s ciljem ostvarenja pozitivnih pomaka u obrazovanju koje će dovesti do održivog načina života kako ne bi došlo do usporavanja ili onemogućavanja ostvarenja globalnih ciljeva održivog razvoja (Uzelac, 2008).

Uz kurikulum kao službeni propisani dokument, postoje i druge vrste kurikuluma, a oni su nam poznati kao:

- realni kurikulum koji se odnosi na realizaciju odgojno-obrazovnog procesa
- formalni kurikulum koji uključuje redovite obveze unutar predškolske ustanove
- neformalni kurikulum koji sažima sve ostale aktivnosti u predškolskoj ustanovi i
- skriveni kurikulum koji se temelji na socio-emocionalnom aspektu pojedinca (Miljak, 1996).

Koncept održivog razvoja pripada upravo skrivenom kurikulumu jer se življenje održivosti temelji na istome kao i skriveni kurikulum, a to je već spomenuti socio-emocionalni aspekt. Putem skrivenog kurikuluma djeca uče razne rutine te usvojena iskustva postaju temeljem kasnijeg obrazovanja. U stvaranju skrivenog kurikuluma iznimnu važnost ima odgojitelj jer će o njemu ovisiti organizacija situacijskog učenja, otvorenost komunikacije s djecom i roditeljima, prenošenju vlastite motiviranosti za promicanjem koncepta održivoga razvoja, klime unutar skupine i sl. (Lepičnik Vodopivec, 2013).

Za potpuno ostvarenje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u vrtićima, važno je da u provedbi toga plana pristupi cijela ustanova. Odgojno-obrazovne ustanove, uz provođenje navedenog programa, trebale bi i svoja načela uskladiti s održivim razvojem te živjeti održivost u cijelosti transformirajući u svim aspektima rada i kulture. Tako uspješno transformirane odgojno-obrazovne ustanove nazivaju se eko-vrtići, eko-škole ili zeleni kampusi (UNESCO, 2017).

3.2. Važnost cjeloživotnog učenja i obrazovanja za održivi razvoj i uloga odgojitelja

Odgojitelj kao osoba koja najveći dio svoga radnog vremena provodi u radu s djecom ima važnu ulogu u razvoju djetetovih vještina, znanja i sposobnosti. Iz tog razloga odgojiteljeva obrazovna postignuća od iznimne su važnosti zajedno s njegovim osobinama ličnosti, sposobnostima i motiviranošću za rad i napredak jer svoj rad treba znati organizirati na način koji će zadovoljiti individualne potrebe svakog djeteta. Odgojitelj je nositelj promjena koji treba svojim primjerom motivirati i poticati na

življenje za održivost kako bi se lakše postizali ciljevi održivoga razvoja. Kada govorimo o osposobljenosti odgojitelja za provođenje programa održivog razvoja, situacija u Hrvatskoj nije zapanjujuća, a takva situacija objašnjava se oskudnom ponudom stručnih usavršavanja na spomenutu temu od strane Agencije za odgoj i obrazovanje (Kostović-Vranješ, 2016).

Tablica 2. Prikaz razvoja djeteta i uloge odgojitelja u otkrivanju prostora ili okoliša s obzirom na dob (Andić, 2018, str. 55)

	<i>Dojenčad/ Malo dijete</i>	<i>Predškolsko dijete</i>	<i>Školsko dijete</i>
<i>dječji razvoj</i>	<i>senzorni/ osjetilni razvoj, otkriće u svom okruženju, razvoj motoričkih sposobnosti</i>	<i>senzorni/osjetilni razvoj, promatranje, istraživanje, ispitivanje, otkriće u svom okruženju, neovisno je, ali može raditi s drugima, razvoj motorike</i>	<i>promatranje, ispitivanje, otkriće u njihovom okruženju i zajednice, suradničko učenje i grupni rad, razvoj motoričkih vještina</i>
<i>uloga odgajatelja/ učitelja</i>	<i>cijenimo i uživamo u djetetu, senzorne aktivnosti, uključiti djecu u prirodu</i>	<i>cijenimo i uživamo u djetetu, treba doprinijeti razvoju rječnika, senzorne aktivnosti, omogućiti poučavanje, razjasniti fenomene, uključiti djecu u prirodu, biti model pozitivnog ponašanja u okolišu, poticanje kreativnosti (pjesma, ples, igra uloga)</i>	<i>cijenimo i uživamo u djetetu, treba doprinijeti razvoju rječnika, senzorne aktivnosti, direktno ispitivanje djeteta, omogućiti poučavanje, razjasniti sadržaj, uključiti djecu u prirodu, biti model pozitivnog ponašanja u okolišu, učiniti učenje relevantnim, poticanje kreativnosti (pjesma, ples, igra uloga)</i>

Zbog navedenih činjenica, možemo zaključiti da je cjeloživotno učenje i obrazovanje za održivi razvoj jedan od prioriteta u društvu znanja. Cjeloživotno obrazovanje i učenje i održivi razvoj pojmovi su koji se međusobno isprepliću jer bez učenja nemoguće ga je ostvarivati te je neophodno za razvoj i opstanak društva. Proces održivoga razvoja esencijalno je proces učenja jer čovjek uči graditi kapacitete i sposobnosti da bi mogao živjeti na održivi način, a to je proces koji traje cijeloga života (Lay, 2005). S obzirom da formalno obrazovanje ima samo djelić utjecaja na čovjekov život, ne može se očekivati da ćemo pomoću njega naučiti sve o radu, djelovanju i življenju na održivi način. Potrebno je posegnuti ka pronalaženju novih načina i pristupu temama održivog razvoja, a ono se ostvaruje upravo kroz procese cjeloživotnog učenja i usavršavanja.

4. PRIMJER DOBRE PRAKSE U HRVATSKOJ

Za promicanje i provođenje programa održivog razvoja, odgojitelj mora posjedovati saznanja o tom konceptu, mora ga razumjeti u svim kontekstima, promišljati o njemu i razvijati vlastite stavove, neformalno i informalno učiti o njemu te sve navedeno implementirati u svoj rad. Uz formalno obrazovanje na fakultetu na studijima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja gdje se u pojedine kolegije u većoj ili manjoj mjeri (ovisno o fakultetu na kojem se provodi studij) implementiraju teme održivoga razvoja, moguće je pohađati edukaciju u stručno-razvojnim centrima iz područja odgoja za održivi razvoj.

Jedan od takvih primjera u Hrvatskoj koji sam i osobno pohađala i završila je Dječji vrtić „Srednjaci“ u Zagrebu u kojem se od 1997. godine provodi specijalizirani program „Odgoj i obrazovanje za okoliš - održivi razvoj“, a 2007. godine Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa imenovalo je Dječji vrtić „Srednjaci“ stručno – razvojnim centrom iz područja „Odgoj za održivi razvoj“. Edukaciju je do sada uspješno završilo 5 generacija u kojima su bili uključeni odgojitelji i stručni suradnici iz cijele Hrvatske. Program se provodi u suradnji s profesorima – znanstvenicima s raznih fakulteta te temeljem postignuća vlastite prakse. Program se ostvaruje kroz deset modula, a teme koje se obrađuju vezane su uz način provođenja samoga programa odgoja i obrazovanja u Dječjem vrtiću „Srednjaci“, upoznavanje sa pojmovima, stavovima i navikama u kontekstu održivoga razvoja, učenje putem osjetila, održivi razvoj u prostornom kontekstu, likovnost, govor i glazba uz održivost, dijete i životinja, dijete i priroda te ostvarene suradnje s vanjskim institucijama u provedbi programa (Slika 21.).

Predmet: Program rada Stručno-razvojnog centra Dječjeg vrtića „Srednjaci“ iz područja odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u razdoblju 2021.-2022.

Program rada Stručno-razvojnog centra Dječjeg vrtića „Srednjaci“ iz područja odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u razdoblju od 2021. do 2022. godine čine sljedeće teme modula:

1. modul: „Program odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u Dječjem vrtiću Srednjaci“
2. modul: „Odgoj za održivi razvoj kod nas i u svijetu“, „Pojmovi, stavovi i navike u kontekstu odgoja za održivi razvoj“, „Vještine komunikacije i suradnje“
3. modul: „Učenje putem osjetila, 1.dio (dodira, kretanje i ravnoteža)“
4. modul: „Učenje putem osjetila, 2.dio (vid, zvuk, miris i okus)“
5. modul: „Prostorni kontekst i održivi razvoj“
6. modul: „Likovno, govorno i glazbeno stvaralaštvo u kontekstu odgoja za održivi razvoj“
7. modul: „Dijete i životinje“
8. modul: „Dijete i priroda“
9. modul: „Suradnja s vanjskim institucijama u provedbi programa odgoja za održivi razvoj“, edukativni izlet
10. modul: „Ekološki projekti“ (prezentacija projekata polaznika edukacije), podjela potvrda o završenom stručnom usavršavanju

Slika 21. Program rada Stručno - razvojnog centra "Srednjaci" s temama modula (<https://vrtic-srednjaci.zagreb.hr/UserDocsImages/Edukacija/5.generacija/Program%20rada%20SRC.pdf>)

Na zadnjem susreti polaznici izlažu svoje ekološke projekte koje su proveli u dječjim vrtićima u kojima su zaposleni pokazujući primjenu usvojenih znanja i spoznaja s edukacije. Po završetku polaznici dobivaju licencu za samostalno planiranje i provođenje specijaliziranog programa u svojim dječjim vrtićima (Dječji vrtić „Srednjaci“, 2021; <https://vrtic-srednjaci.zagreb.hr/default.aspx?id=79>)

4.1. Edukacija u Stručno – razvojnog centru Dječji vrtić „Srednjaci“, 5. generacija (2022./2023. godina)

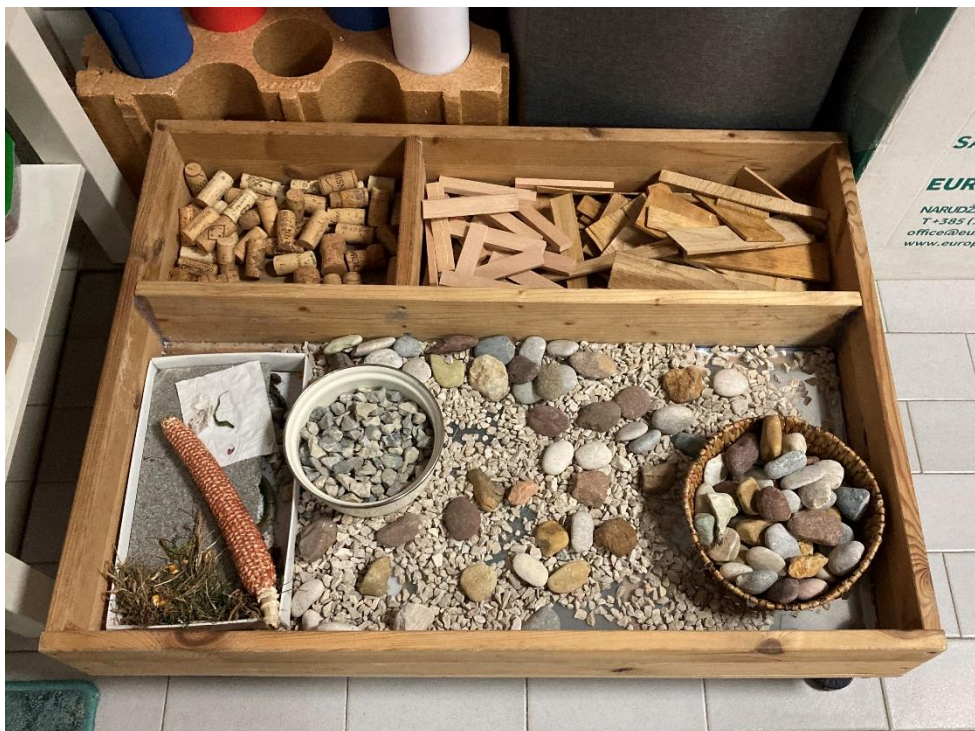
Edukacija iz područja „Odgoj za održivi razvoj“ koju sam pohađala u petoj generaciji polaznika održavala se od svibnja 2022. godine do lipnja 2023. godine u 10 modula, odnosno deset susreta. Moduli su se koncipirali kombinacijom predavanja od strane odgojitelja, stručnih suradnika i vanjskih suradnika te praktičnim primjerima

neposrednim uvidom u praksu. Na prvome modulu edukacije sudionici su upoznati s ulogama i zadaćama stručno-razvojnog centra u provođenju odgoja za održivi razvoj i o odgoju za održivi razvoj kod nas i u svijetu od strane Agencije za odgoj i obrazovanje te je pobliže opisan način provođenja programa za održivi razvoj u samome Dječjem vrtiću „Srednjaci“. Uz općenite informacije, za početak je bilo važno sudionike upoznati s eko znakovima i simbolima, pojmovima, stavovima i navikama u kontekstu odgoja za održivi razvoj.

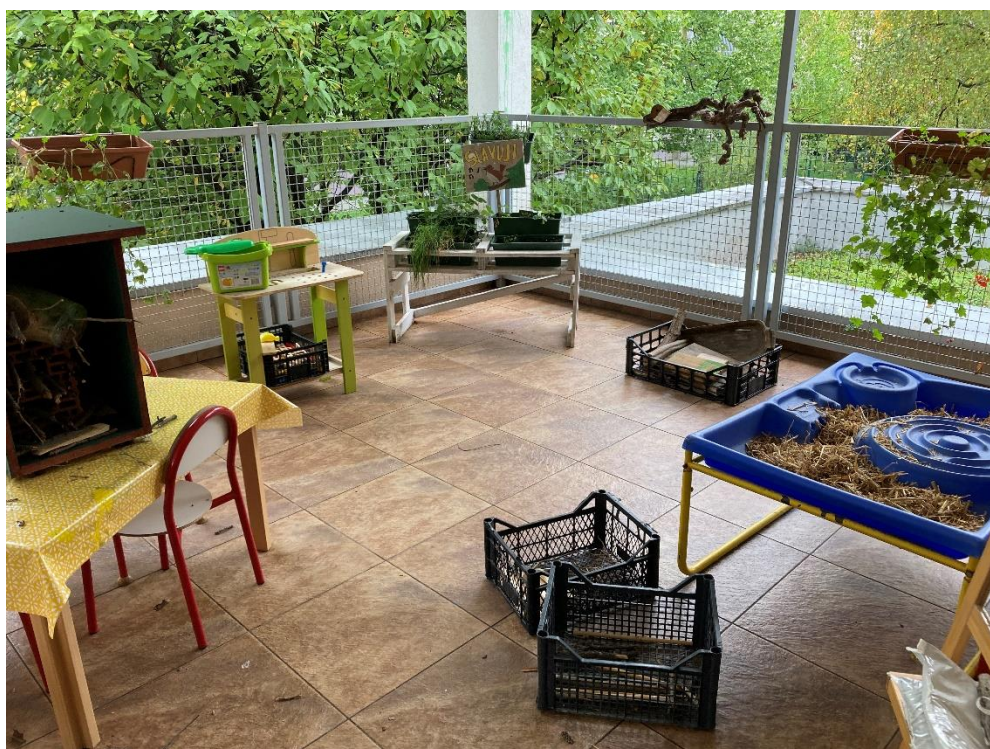
U sklopu drugoga modula obrađuju se dimenzije i analize konteksta u unutarnjem i vanjskom prostoru dječjega vrtića neposrednim uvidom u praksu. Matični odgojitelji su u svojim odgojnim skupinama priredili aktivnosti na temu jeseni u duhu održivoga razvoja. Materijali korišteni za izradu poticaja su od pedagoški neoblikovanog materijala, raznih prirodnina, recikliranih materijala i sl. (Slike 22. – 32.).



Slika 22. Aktivnost filtriranja vode iz bare



Slika 23. Centar za igru s prirodninama i sipkim materijalima



Slika 24. Aktivnosti na otvorenom



Slika 25. Briga za živalinje - centar kućnih ljubimaca



Slika 26. Aktivnost vezenja



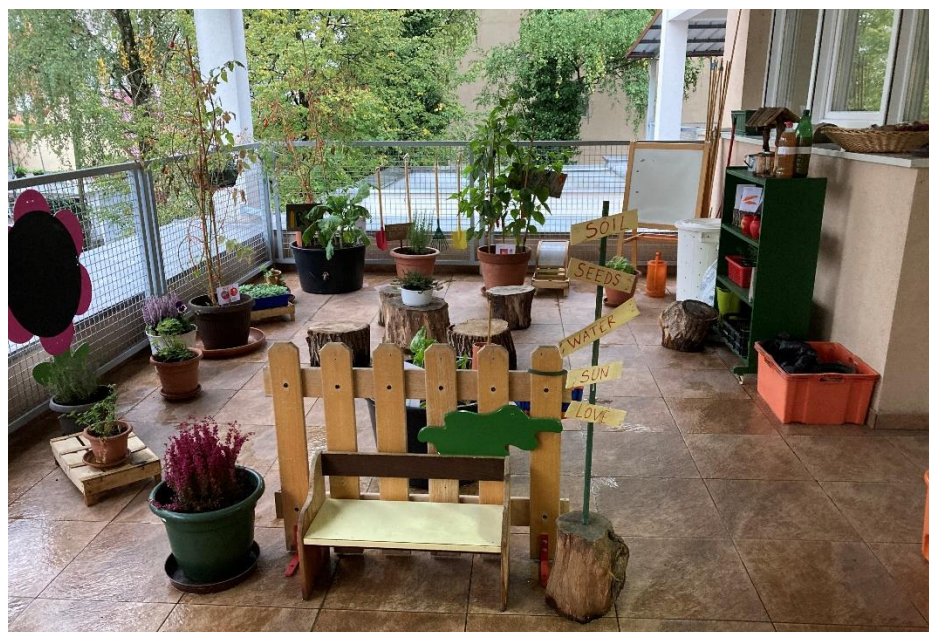
Slika 27. Likovna aktivnost - grožde od plastičnih čepova



Slika 28. Senzorna aktivnost - razvrstavanje prirodnina prema teksturi



Slika 29. Radno-praktična aktivnost - sadnja sukulenata



Slika 30. Urbani vrt



Slika 31. Briga za biljke - "Zeleni kutić"



Slika 32. Radno-praktična aktivnost - izrada plastenika za urbani vrt

Treći i četvrti modul ostvareni su u suradnji s prof. dr. sc. Slavicom Bašić koja je sudionicima kroz predavanja predstavila osjetila i načine kako su ona povezana s odgojem za održivost. Teme koje su bile obuhvaćene odnosile su se na osjetila kao veza sa sobom, drugima i sa svijetom, na specifična osjetila poput osjetila za vitalitet koje predstavlja svijest o tjelesnom ja i slika o sebi, osjetilo za dodir kao temelj odnosa ja-drugi i ja-svijet, osjetilo za kretanje i ravnotežu, komunikacijska osjetila (sluh i vid),.. te na način kako oblikovati prostor i vrijeme iz obzora zdravog razvoja osjetila (Slika 33.).



Slika 33. Aktivnost za razvoj osjetila dodira - taktilna staza

Kroz peti, šesti, sedmi i osmi modul sudionicima su predstavljeni projekti na temu održivosti koje su matični odgojitelji provodili u svojim odgojno obrazovnim skupinama. Kroz predstavljanje projekata upoznati smo pobliže s načinima provođenja takve vrste projekata, koje su njihove dobrobiti za dijete te primjeri uspješno ostvarenih suradnji s roditeljima i širom zajednicom. Teme koje su bile obrađene odnosile su se na biljni svijet, brigu o životinjama, nastanku urbanog vrta, igru s rastresitim materijalima, oformljivanje zelenih kutića te implementacija održivosti u govorno, likovno i glazbeno stvaralaštvo (slika 34.).

DOBROBITI KORIŠTENJA RASTRESITIH MATERIJALA

- Potiču kreativnost
- Slobodna igra - nepregledan niz mogućnosti
- Razvoj vlastitog samopouzdanja i samopoštovanja
- Pozitivan utjecaj na socioemocionalni razvoj
- Razvoj suradnje – dijalog i dogovor

„kroz igru polako shvaća i razumije svijet oko sebe kao npr. da teži objekti tonu dok lakši plutaju, uče i matematičke koncepte, puno-prazno, više-manje, teže-lakše kao i konzervaciju količine...”

(Casey, Robertson, 2017.)

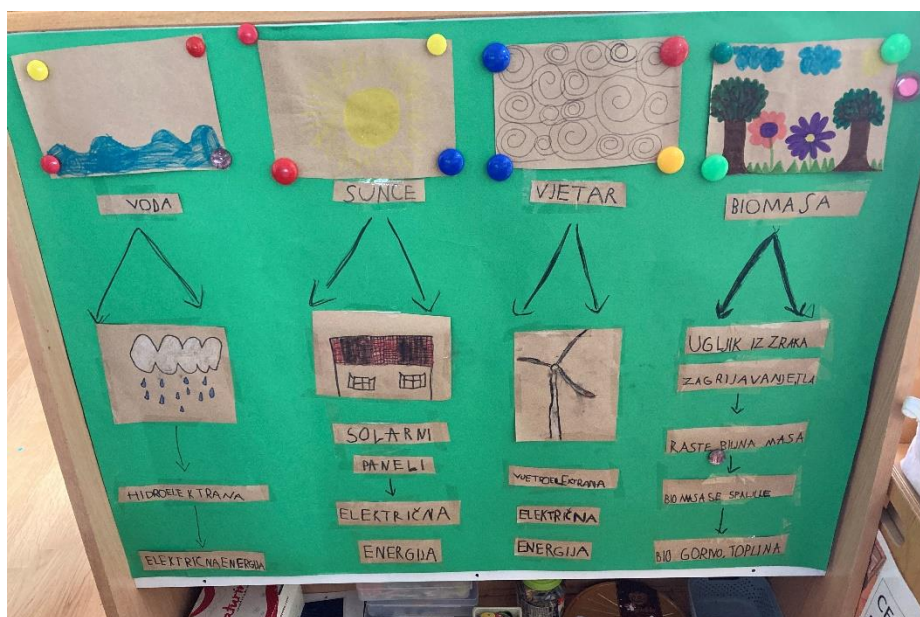
Slika 34. Dobrobiti igre s rastresitim materijalima (isječak prezentacije s predavanja na temu "Rastresiti materijali", modul 6)

Osim izlaganja projekata i predavanja, organizirane su i radionice za sudionike u kojima smo učili izrađivati bio enzim i zvečke od pedagoški neoblikovanog materijala, izrada eko plakata, osmišljavanje i izvođenje dramsko – scenske igre na temu održivosti te osmišljavanje projekta za uređenje dječjega vrtića za održivost.

Na devetom modulu ponovno se obrađuju dimenzije i analiza konteksta u unutarnjem i vanjskom prostoru dječjega vrtića neposrednim uvidom u praksu, ovoga puta na temu „Dan planeta Zemlje“. Kroz uvid u praksu upoznati smo s načinom obilježavanja Dana planete Zemlja u Dječjem vrtiću „Srednjaci“ kroz razne aktivnosti poput pravilnog razdvajanja otpada, izrada eko priče, eko patrola, izrada hranilica za ptice, hotela za kukce, briga za biljke u vrtu i urbanom vrtu, sijanje sezonskog sjemenja i sl. (slike 35. – 40.).



Slika 35. Primjer eko plakata



Slika 36. Plakat "izvori energije"



Slika 37. Hotel za kukce



Slika 38. Aktivnost razvrstavanja otpada



Slika 39. Hranilice za ptice od plastičnih boca



Slika 40. Vrt s uzdignutim gredicama u dvorištu dječjega vrtića

4.2. „Ekološki projekti“ – izlaganje projekata polaznika edukacije

Po završetku edukacije, polaznici su u sklopu posljednjeg, desetog modula predstavili svoje projekte koje su proveli u matičnim objektima. Kroz projekte smo predstavili implementaciju odgoja za održivi razvoj u dječje vrtiće u kojima radimo te prikaz usvojenoga znanja u praksi. Projekt koji sam provela i predstavila bio je „Briga za okoliš uz projekt „Eco City LegOsi“ u Dječjem vrtiću „Ogledalce“ Ernestinovo“ (slika 41.).



Slika 41. Prezentacija projekta "Eco City LegOsi"

„Eco City LegOSi“ projekt je nastao suradnjom Komunalne tvrtke Unikom d.o.o., Gradom Osijekom i Fakultetom za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku u svrhu edukacije i podizanja svijesti građana o mjerama sprječavanja nastanka otpada kroz niz aktivnosti s naglaskom ovoga puta na najmlađe – djecu rane, predškolske i školske dobi (Unikom. hr, <https://unikom.hr/novosti/predstavljen-projekt-izobrazno-informativnih-aktivnosti-o-gospodarenju-otpadom-i-pocetak-kampanje-eco-city-legosi/>).

Ideja za uvođenjem teme brige za okoliš pojavila se praćenjem interesa djece u mlađoj mješovitoj vrtićkoj skupini gdje su djeca pokazala interes za kalendarom za tekuću godinu u kojem se nalaze sličice spremnika za otpad te novim spremnikom koji je postavljen u

sobu dnevnoga boravka – spremnik za papir. S djecom počinjem obrađivati teme vezane uz pravilno razvrstavanje otpada te ubrzo oformljavamo centar pod nazivom „Zeleni otok“ u kojemu djeca mogu razvrstavati sličice otpada u prigodne spremnike (slika 42.).



Slika 42. Centar aktivnosti "Zeleni otok"

Uočavam da djeca vrlo brzo usvajaju znanja o tome što se odlaže u koji spremnik, a najviše su interesa pokazali za biootpadom i nastankom komposta pa tako temu brige za okoliš proširujemo i oformljavamo centar aktivnosti „Zeleni kutić“. U njega postavljamo biljku za koju ćemo se brinuti (zalijevati ju i brisati prašinu s listova) i pratiti njezin rast i razvoj (slika 43.).

Briga za biljke



Slika 43. Zeleni kutić

Osim brige za biljku, djeca su kroz igru u zelenom kutiću proučavala dijelove biljke, proces klijanja te je naša biljka bila i poticaj za dječje likovno izražavanje (slike 44. i 45.).



Slika 44. Dječak proučava proces klijanja graha



Slika 45. Likovna aktivnost "Naša sobna biljka"

Uz brigu za biljku, moja sljedeća tema bila je briga za životinje gdje sam djecu upoznavala sa vrstama životinja, kako ih dijelimo, suzbijali smo strah od životinja kod te brinuli o kokošima u našem vrtićkom dvorištu. Djeca su rado prikupljala jaja iz gnijezda u kokošinjcu i donosila im raznovrsna zrnja od kuće kao hranu pri čemu smo ostvarili i uspješnu suradnju s roditeljima (slika 46.).



Slika 46. Briga za domaće životinje – kokoši

S obzirom da se tema brige za okoliš proširila na sve odgojne skupine, kroz projekt „Eco City LegOSi“ je održana edukativna radionica gdje su djeca na zanimljiv i interaktivan način učila o odvajanju otpada te su kroz igrokaz upoznali glavne likove radionice – lutkice *Zdenu Metalca*, *Janka Organka*, *Tetu Plastiku*, *Teglicu Vericu* i *Mirka Papirka* (slike 47. i 48.).



Slika 47. Lutkice Eco City LegOSi



Slika 48. Igrokaz - predstavljanje likova radionice

Nakon održane radionice djeca su uključivala predstavljene likove u sve aktivnosti, samostalno osmišljavala svoje lutkarske predstave na temu razdvajanja otpada, a interes za temama održivosti i brige za okoliš je i dalje ostao prisutan među djecom tako da je projekt „Briga za okoliš“ ostao aktivan do kraja pedagoške godine 2022./2023. (slika 49.).



Slika 49. Dramsko-scenska aktivnost s lutkicama Eco City LegOsi

ZAKLJUČAK

Cjeloživotno obrazovanje i učenje za održivi razvoj posljednjih godina od iznimne su važnosti jer su neophodni za daljnji razvoj društva i očuvanje Zemljinih resursa kojih je sve manje. Kako je cjeloživotno obrazovanje ključno za osobni pa tako i profesionalni rast i razvoj jer nam otvara mogućnosti za lakšom prilagodbom na promjene koje se neprestano događaju, tako i održivi razvoj dovodi do promjena, onih pozitivnih, u životu svakog čovjeka.

Znanje je moć i glavni pokretač svih promjena, a kako bi se ostvarila održiva budućnost, potrebno je jačati svijest o održivosti, educirati se i primjenjivati ju u praktičnom životu jer bez učenja nema održivog razvoja. Obrazovanje za održivo življenje pokretač je promjena, utječe na poboljšanje kvalitete života te pomaže u osobnom napretku i postizanju životnih ciljeva. Održivi razvoj jedan je od čimbenika poboljšanja kvalitete života te je njegova implementacija u život čovjeka još nužnija.

Zbog svega navedenog, s odgojem za održivi razvoj važno je započeti od najranije dobi tako što ćemo djecu educirati kroz igru gdje će moći praktično i spontano usvojiti nova znanja i ponašanja. Odgojitelji kao modeli i primjeri djeci važna su karika u prijenosu tih znanja te je potrebno adekvatno se educirati.

Znamo da je edukacija i educiranje dugotrajan proces pa rezultate ne možemo odmah vidjeti. Pravo stanje stvari vidjet ćemo kroz godine odrastanja generacija djece koje su od najmlađe dobi odgajane za održivost, a time potaknute i na cjeloživotno učenje za isto.

LITERATURA

1. Agencija za odgoj i obrazovanje (2011). *Obrazovanje za održivi razvoj: priručnik za osnovne i srednje škole*. Preuzeto 24.8.2023. s http://www.azoo.hr/images/izdanja/OOR_2011_web.pdf
2. Bognar, L. i Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Bogut, I., Popović, Ž., Kišmartin, I., Popović, A. (2021). *Program edukacije iz područja zaštite okoliša: „Obnovljivi izvori energije i održivo gospodarenje otpadom“ za odgojitelje i učitelje te djecu predškolske dobi i učenike mlađe školske dobi*. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
4. Borić, E., Jindra, R. i Škugor, A. (2008). *Razumijevanje i primjena sadržaja cjeloživotnog učenja za održivi razvoj*. *Odgojne znanosti*, 10(2), 315-327.
5. Buzov, I. (2009). *Obrazovanje za okoliš: kratak pregled razvoja koncepta*. *Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke*, 1(1), 303-315.
6. de Haan, G. (2010) *The Development of ESD-Related Competencies in Supportive Institutional Frameworks*. *International Review of Education*, 56.
7. Dječji vrtić „Srednjaci“ (2021). *Odgoj i obrazovanje za okoliš - održivi razvoj*. Osnovne informacije o programu. Pristupljeno 1.9.2023. na <https://vrtic-srednjaci.zagreb.hr/default.aspx?id=79>
8. Gudelj, I. (2019). *Stručni prikaz: Ciljevi održivog razvoja - provedba na globalnoj razini i provedbeni status u Republici Hrvatskoj*. *Hrvatske vode*, 27 (109), 245-0. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/226674>

9. Herceg, N. (2013). *Okoliš i održivi razvoj*. Zagreb: Synopsis d.o.o.
10. Kiss, A. C. i Shelton, D. (2000). *International Environmental Law (2nd ed.)*. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2000.
11. Kovačević, S. i Mušanović, L. (2012). *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj*. Školski vjesnik, 61. (3.), 325-342. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/86896>
12. Lay, V. (2005). *Integralna održivost i učenje*. Društvena istraživanja, 14 (3 (77)), 353-377. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/17689>
13. Lukenda, A. (2017). *Genealogija koncepta cjeloživotnog učenja*. Acta Iadertina, 14 (1), 0-0. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/190039>
14. Mendeš, B. (2018.). *Profesionalno obrazovanje odgojitelja predškolske djece*. Zagreb: Golden marketing; Tehnička knjiga.
15. Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja : model Izvor*. Velika Gorica : Persona, 1996.
16. Pastuović, N. (2008). *Cjeloživotno učenje i promjene u školovanju*. Odgojne znanosti, 10(2), 253-267.
17. Pauković, M. i Bačić, L. (2018). *Trend kretanja cjeloživotnog obrazovanja i učenja kao preduvjet stvaranja društva znanja*. Obrazovanje za poduzetništvo - E4E, 8 (2), 121-138. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/213873>
18. Pavić-Rogošić, L. (2015). *Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030*. Zagreb, Impresum https://www.odraz.hr/wp-content/uploads/2020/10/globalni-ciljevi-odrzivog-razvoja-do-2030_web.pdf

19. Perin, V. (2008). *Stručno osposobljavanje kao jedan od načina prevladavanja nezaposlenosti*, Acta Iadertina, 5(1), 57-66.
20. Pramling Samuelsson, I. i Kaga, Y. (2008). *The Contribution of early childhood education to a sustainable society*. UNESCO
21. Rieckmann, M. (2012). *Future-oriented higher education: Which key competencies should be fostered through university teaching and learning?*. Futures. Volume 44, Issue 2, March 2012, Pages 127-135
22. Rogić, A. M. (2014). *Značenja cjeloživotnog učenja u kontekstu međunarodnih tijela i organizacija*. Acta Iadertina, 11 (1), 0-0. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/190118>
23. Somerville, M., & Williams, C. (2015). *Sustainability education in early childhood: An updated review of research in the field*. Contemporary Issues in Early Childhood, 16(2), 102–117.
<https://doi.org/10.1177/1463949115585658>
24. Šutalo, V. (2006). *Obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja*. Geodetski list, 60(1), 51-57.
25. Tilbury, D. (2011). *Are we learning to change? Mapping global progress in education for sustainable development in the lead up to 'Rio Plus 20'*. Global Environmental Research, 14(2), 101-107.
26. Tuijnman, A. & Boström, A. K. (2002) *Changing notions of lifelong education and lifelong learning*, *International Review of Education*, 48(1/2), 93–110
27. UNESCO (2002). *Education for Sustainability. From Rio to Johannesburg: Lessons Learnt from a Decade of Commitment*. unesco.org. Preuzeto 3.9.2023. s <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127100>

28. UNESCO (2012). *Learning for the Future: Competences in Education for Sustainable Development*. Geneva: United Nations Economic Commission for Europe. [unece.org](https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/ESD_Publications/Competences_Publication.pdf). Preuzeto 30.8.2023. s https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/ESD_Publications/Competences_Publication.pdf
29. UNESCO (2017). *Education for sustainable development goals: Learning objectives*. United Nations Educational Preuzeto 10.8.2023. s <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444>
30. United Nations Development Programme <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>
31. Uzelac, V. (2008). *Teorijsko-praktični okvir cjeloživotnog učenja za održivi razvoj*. Cjeloživotno učenje za održivi razvoj. Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci, Republika Hrvatska
32. Uzelac, V., Lepičnik - Vodopivec, J., Anđić, D. (2014). *Djeca – odgoj i obrazovanje – održivi razvoj: U potrazi za novim perspektivama razvoja odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
33. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, Narodne novine, 94/13 (2022)
34. Žiga, J. (2003). *Cjeloživotno učenje kao imperativ u modernom dobu*, Pregled – časopis za društvena pitanja, br. 1-2, 50-68.

PRILOZI

- Potvrda o završenom stručnom usavršavanju



STRUČNO RAZVOJNI CENTAR
iz područja
„Odgoj za održivi razvoj“

Dječji vrtić „Srednjaci“
V. Filakovca 2, Zagreb

KLASA: 601-01/2023-01/18
URBROJ: 251-599/03-23-01
U Zagrebu, 6. 6. 2023.

Na osnovi članka 29., a u svezi s člankom 33. stavak 2. Zakona o predškolskom odgoju i obrazbi (Narodne novine 10/97., 107/07., 94/13., 98/19. i 57/22.) i Pravilnika o vježbaonicama i pokusnim programima u dječjim vrtićima kao stručno-razvojnim centrima (Narodne novine 46/04.), izdaje se

POTVRDA

O STRUČNOM USAVRŠAVANJU

MAJA ŠKUGOR
Ime i prezime

DU OGLEDALCE, ERNESTINOVO
Naziv ustanove, mjesto



Nakon završene edukacije sudionica je osposobljena za
planiranje i provođenje
specijaliziranog programa „Odgoj za održivi razvoj“

Ravnateljica:
Lidija Janeš, dipl. ped.



Slika 50. Potvrda o završetku stručnog usavršavanja